

Referat wygłoszony w dniu 18 czerwca 2025 r. na posiedzeniu Komisji Orientalistycznej Oddziału PAN w Krakowie

dr Dariusz Piwowarczyk

Uniwersytet Jagielloński

Wydział Filologiczny

Instytut Filologii Klasycznej

e-mail: dariusz.piwowarczyk@uj.edu.pl

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-9985-1758>

Refleksy systemu Calanda w języku wedyjskim na tle indoirañskim i indoeuropejskim

W XIX wieku uczony holenderski zajmujący się językami indoirañskimi, Willem Caland (1859-1932), zauważył, że w języku awestyjskim niektóre formacje przymiotnikowe charakteryzują się pewnym powtarzającym się schematem derywacyjnym, w którym poszczególne sufiksy są zastępowane w trakcie derywacji, a w złożeniach dodatkowo występuje *-i-* na miejscu pierwotnego sufiksu por. aw. *xrū-ra-* ‘krwawy’, *xrū-ma-* ‘ts.’, *xruu-i-dru-*, ‘z krwawą bronią’ lub aw. *dərəz-ra* ‘silny, mocny’, *dərəz-i-raθa-*, ‘mający mocny rydwan’ (Caland 1892, 1893). W kolejnych latach Jacob Wackernagel (1897) oraz Ernst Risch (1937) zaobserwowali podobne zjawisko w języku starogreckim, por. stgr. *kūdrós* ‘sławny’, *kūdos* ‘sława’, *kūd-i-áneira* ‘przynosząca sławę mężom’ (Beekes 2011: 181), również w słowach mających swoje odpowiedniki w językach indoirañskich i wobec tego zjawisko to zostało transponowane do prajęzyka. W 1976 roku amerykański językoznawca Alan Nussbaum poświęcił swoją pracę doktorską temu zagadnieniu systematyzując dotychczasowe badania, a wnioski jego pracy pozostają aktualne do dzisiaj (por. Nussbaum 1976, Rau 2009) - od tego czasu bowiem w językoznawstwie indoeuropejskim funkcjonuje pojęcie tzw. systemu Calanda jako systemu derywacji wymiennej niektórych sufiksów dodawanych do tych samych pierwiastków, np.:

PIE **p_hl₁-ú-* ‘pełny’ – wed. *purú-* ‘ts.’

PIE **p_hl₁-nó-* ‘napęczniony’ – wed. *pūrṇá-* ‘ts.’

PIE *p_l-né-h₁-/p_l-n-h₁- ‘napełniać’ – wed. *pr̥ṇāti* ‘ts’ (Rau 2009: 174)

Celem wystąpienia jest przedstawienie refleksów systemu Calanda w języku wedyjskim na tle indoirañskim i indoeuropejskim oraz problemów związanych z ich dokładną analizą, zwłaszcza jeśli chodzi o izolowane i pojedyncze formy poświadczone w korpusie wedyjskim, które do tej pory nie zostały odpowiednio objaśnione.

Literatura

alfabetyczny, w przypadku odwołań do źródeł internetowych należy podać pełny adres strony oraz datę dostępu, należy zastosować hiperłącze)

Beekes, R. S. P. (2011) *Comparative Indo-European Linguistics*, Amsterdam-Philadelphia: John Benjamins.

Caland, W. (1892) ‘Beitrage zur kenntnis des Avesta’ (7-22). *Zeitschrift für vergleichende Sprachforschung* 31, s. 256-273.

Caland, W. (1893) ‘Beitrage zur kenntnis des Avesta’ (23-27). *Zeitschrift für vergleichende Sprachforschung* 32, s. 589-595.

Nussbaum, A. (1976) *Caland’s Law and the Caland system*, nieopublikowana rozprawa doktorska. Harvard University.

Risch, E. (1937) *Wortbildung der homerischen Sprache*, Berlin: De Gruyter.

Rau, J. (2009) *Indo-European Nominal Morphology: the Decads and the Caland System*, Innsbruck: Innsbrucker Beiträge zur Sprachwissenschaft.

Wackernagel, J. (1897) ‘Vermischte Beiträge zur griechischen Sprachkunde’ *Programm zur Rektionsfeier der Universität Basel*, s. 3-62.